

HÁTTÉRANYAG: LÁBBELIK

„A láb és a lábbeli nem csupán a test súlyát cipeli, de számos szimbolikus, társadalmi és kulturális terhet is.”

Margo DeMello: Előszó a Láb és lábbeli. Kulturális enciklopédia című könyvhöz

Az alábbiakban megpróbáljuk néhány példán keresztül érzékelteni, hogy miért gondoljuk úgy, hogy a cipő elég érdekes téma ahhoz, hogy akár egy irodalmi pályázatot is szenteljünk neki. Pontosabban: Zeusz papucsának.

Díszes cipő: de nem azért, mert nő vagy

Ma sportcipők kivételével a férfi és női lábbelik nagyon is különbözőek –ez azonban nem mindig volt így. Sőt, inkább az volt a szabály még a reneszánszban is, hogy hasonlítanak egymásra, és a múlt abban is különbözik a jelentőtől, hogy ma a nőknek van több cipőjük, és a cipőtervezők szinte kizárólag rájuk fókuszálnak. Régebben viszont a gazdagok viselték a díszes cipőket, míg az „alsóbb osztályok” az egyszerűbbeket, tehát a különbség nem nemi, hanem társadalmi volt.

Magas sarkú: de nem csak a nőknek

Európában az 1500-as években bukkant fel és az 1600-as évekig terjedt el a magas sarkú cipő (amely talán az akár 60 - 70 cm magas talpú, velencei „chopine”-ből származik). Állítólag azért, mert Medici Katalin illet viselt az esküvőjén, hogy magasabbnak látszon, és ezt a megoldást aztán nem csupán az udvarhölgyek, de a férfiak is átvették, és pl. XIV. Lajos, a Napkirály is szeretett magas sarkúban mutatkozni a nyilvánosság előtt.

A cipő evolúciója...

A cipőfűző csak a Nagy Francia Forradalom után terjedt el; XIV. Lajos uralkodásától kezdve a tehetősebbek lábbelijeit csatok díszítették drágakövekkel és hasonlókkal, és ezek az idők folyamán olyan naggyá és hivalkodóvá váltak, hogy az 1770-es években szatírák születtek a jelenségről.

Az pedig, hogy nem egyforma a jobb meg a bal lábra húzandó cipő, csupán az 1800-as évekre vált jellemzővé. Mint ahogy az is késői fejlemény, hogy nem csupán néhány méretben kapható, és az emberek nagy része nem kényszerül rá, hogy kényelmetlen méretű cipőt hordjon. Arra pedig egészen 1905-ig kellett várni, hogy egy bizonyos Dr. Scholl előálljon azzal az ötlettel, hogy a különböző hosszúságúak mellett különböző szélességben kínálja a lábbeliket (amit egyébként még ma sem vett át minden cipőgyártó).

... meg a cipőkrémé

A mikor a '70-es években elkezdtek elterjedni az edzőcipők, akkor ez a hagyományos lábbelik

visszaszorulása mellett a cipőtisztítás visszaszorulását is eredményezte, amelyről azt érdemes tudnunk, hogy a 20. századig, ha valaki csillogó cipőre vágyott, akkor két lehetősége volt (már csak azért is, mert az első nagy cipőpasztamárka, az osztrák Kiwi csupán 1904-ben jelent meg).

Vagy megfőzte/összekotyvasztotta otthon maga a cipőpasztát, vagy igénybe vette egy cipőtisztító szolgáltatásait, akinek a szakmáját két dolog hívta életre: a kenőcs nehézkes előállíthatósága mellett az, hogy az ipari forradalmat követően egyre többen viseltek csizmát (bőr lábbelit).

Cipőfák...

Az Amerikai Egyesült Államokban jelenleg 76 ún. „cipőfát” tartanak számon: a helybeliek lábbeliket aggatnak rájuk. Méghozzá sokszor tematikusan teszik ezt: egy bizonyos fajtát (például sportcipőt). A világ talán legnagyobb cipőfája Nevadában, Renótól száz mérföldre keletre volt található – egészen addig, amíg 2010-ben néhány vandál ki nem vágta.

... és cipődobálók

Ha cipőfákat nem is, de a cipődobálást (amikor a fűzőjével összekötött cipőt, mondjuk, telefonvezetékre hajítjuk fel) Magyarországon is ismerik (meg például Pápua Új-Guineában is). A jelenség az 1980-as években tűnt fel az USA-ban, és nevezik (a graffiti analógiájára) shoefitinek is. Egyes elképzelések szerint talán a drogozáshoz lenne köze, de ismét csak egyes rendőrségi jelentések szerint nincs összefüggés a kábítószer-fogyasztás meg e között.

Mágikus cipők

Egyes országokban legalább az 1600-as évek óta szokás volt, hogy a házakba cipőket rejtenek el/építenek be. Méghozzá az olyan helyeken (kéményeknél, padló alatt, ajtók körül stb.), ahol meggátolhatják, hogy a gonosz behatoljon. A Northampton Museum 2012-ben mintegy 1900, ilyen befalazott cipővel kapcsolatos feljegyzést tartott nyilván. A szokás Angliából indult ki, és (valahai) gyarmatain, így pl. Ausztráliában is elterjedt volt a 20. század elejéig.

Az üvegcipellő nagyon sokszor

Hamupipőke és az üvegcipellő meséje többé-kevésbé változatlan formában több, mint hétszázszor bukkan fel a világ különböző pontjain. Először Kínában, a 9. század közepén nyomtatták ki, de már az ókori Egyiptomban, valamikor az i. e. 1. század körül is ismerték „Rhodopis” címen.

Cipőjavítás és gazdasági helyzet

A cipők az ipari forradalomig nagyon drágák voltak, és aki egyáltalán megengedhette magának, hogy profi lábbelit vásároljon, az nem csupán évekig hordta, de sokszor örökül is hagyta. Ennek megfelelően megérte javíttatni őket; a II. Világháború alatt viszont az amerikai katonák már évi két párt nyűttek el. És míg az USA-ban az 1930-as években legalább 100 ezer, addig ma mintegy 7 ezer cipőjavító működik (és közülük sokan kulcsmásolással meg hasonlókkal is foglalkoznak). Másfelől viszont – nem különösebben meglepő módon – a 2008-as recesszió egyben azt is eredményezte, hogy a cipőjavítók szolgáltatásai a korábbiaknál keresettebbekké váltak. A világ egyik legismertebb cipőpaszta gyártója, a Kiwi Brands szerint a képlet nagyon egyszerű: több cipőtisztítás = rosszabb gazdasági helyzet.

Ölni tudnék egy cipőért

Az 1980-as és '90-es években számos olyan rablásra meg gyilkosságra került sor az USA-ban, ahol a rossz anyagi helyzet mellett az volt a fő motiváció, hogy a tinédzserek (és tinédzser bandatagok) számára valóságos státuszszimbólummá vált, hogy milyen edzőcipőt viselnek (és ezen belül első sorban milyen Nike-ot). Ráadásul, ha akár csak kissé kopott/elhasználódott volt a lábbeli, rögtön eldobták, és újat akartak.

Cipő- és lábfetisizmus

Ezek, ha minden igaz, a legismertebb és legjobban dokumentált fetisizmusformák. Értelemszerűen a lábra, illetve cipőre irányuló szexuális érdeklődést jelenti, és egyes szakértők szerint közvetlen összefüggés van ezen fetisizmusok meg a nemi úton terjedő betegségek előretörése között (mivel ha ezt választjuk a „hagyományos szex” helyett, akkor nem kapjuk el a „hagyományos úton” terjedő nemi betegségeket). Mások szerint minél „erkölcsösebb” (és a testiséggel kapcsolatban minél inkább titkolózó) egy társadalom, a láb- és cipőfetisizmus annál népszerűbb.

Történeti érdekesség, hogy ezekre a „szexuális orientációkra” először a 19. századi Angliában figyeltek fel.

A felhasznált képek forrásai:

<http://img237.imageshack.us/img237/9941/c-hopines.jpg>

[http://uploads1.wikipaintings.org/images/vincient-van-gogh/a-pair-of-shoes-1888\(1\).jpg!Blog.jpg](http://uploads1.wikipaintings.org/images/vincient-van-gogh/a-pair-of-shoes-1888(1).jpg!Blog.jpg)

<http://www.old-picture.com/american-history-1900-1930s/pictures/Shine-Shoe.jpg>

http://www.pdphoto.org/jons/pictures5/quail_13_bg_041506.jpg

<http://northamptonmuseums.files.wordpress.com/2013/08/bsconcealed-september-2013.jpg>

<http://www.unz.org/Pub/CraneWalter-1911n03>

http://www.etobicokehistorical.com/Old_Islington/Islington-image15.jpg

<http://shoppen.blog.nl/files/2011/03/oudeschouwen.png>

http://media.courierpress.com/media/img/photos/2011/01/21/ShoeTree1_t607.jpg

<http://andyp1966.files.wordpress.com/2013/06/e9355e5bd90543c446052e3bc1639ffe.jpg>

<http://www.arteslonga.com/662-3116-thickbox/old-shoe-tree.jpg>

